

RYHMÄSTÄ TUKEA PIANONSOITON OPPIMISEEN

Saana Helin

Pedagoginen opinnäytetyö
maaliskuu 2011

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) HELIN, Saana	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö 5 op.	Päivämäärä 22.1.2011
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Ryhmästä tukea pianonsoiton oppimiseen		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) HANNULA, Kaija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Vaikka opetuksessa korostetaan nykyään vuorovaikutustaitojen merkitystä, pianonsoiton harrastukselle on edelleen tyypillistä individualistisuus. Yksilöopetus on pianonsoitossa suuri etu ja ammattimaisten taitojen oppimisen kannalta välttämätöntä. Ryhmäopetus tarjoaa kuitenkin monipuolisia oppimismahdollisuuksia, joita voitaisiin hyödyntää paremmin tukemassa yksilöopetusta. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää pianonsoiton ryhmäopetuksen etuja ja toisaalta opetusmuodon tuomia haasteita. Pianististen taitojen oppimisen lisäksi tarkastellaan ryhmän merkitystä yksilön henkisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen liittyvästä näkökulmasta. Työn perusteella vaikuttaa siltä, että yhteistoiminnallisuus kasvattaa nuorten itseluottamusta. Ryhmässä jaettu kokemus ja tieto monipuolistavat kaikkien taitoja. Oppilaiden kuullessa enemmän eri tasoisten pianistien soittoa, oppilaan käsitys itsestään soittajana laajenee ja oma musiikki-identiteetti vahvistuu. Yhdessä soittaminen kehittää rytminkäsittelyä ja toisten kuuntelemista. Näin pianistille tärkeät yhteismusisointitaidot paranevat. Musiikkiyhteisöt auttavat jäseniä verkostoitumaan ja luomaan uusia ystävyysuhteita. Tämä motivoi harrastuksen jatkumista. Ryhmäopetuksen haasteiksi osoittautuivat heterogeenisen ryhmän opettaminen. Jokaisen oppilaan tulisi saada omaa tasoaan vastaavaa opetusta, mutta instrumentin yksilöohjaukseen ja yksittäisiin ongelmiin ei jää ryhmäopetuksessa tarpeeksi aikaa puuttua. Ryhmätunneilla edetään heikoimman mukaan ja tämä voi estää muiden tehokasta oppimista. Myös vähemmän motivoituneiden oppilaiden opetus koettiin ryhmäopetuksessa hankalaksi. Haastavaa pianonsoiton opettajalle on myös se, että koulutus ja kokemus ryhmätuntien pitämistä varten usein puuttuu. Oppilaat hyötyvät eniten ryhmätunneista, jos viihtyvät ryhmässä ja arvostavat opetusta. Erilaisia opetusmetodeja suunniteltaessa tulisi aina ottaa huomioon erilaiset oppijat ja tarkoin harkita omien opetuskäytänteiden sopivuutta kussakin tilanteessa. Ryhmäopetuksella voidaan monipuolistaa pianonsoiton harrastusta, mutta sen ei kuitenkaan tule kokonaan korvata yksilöopetusta.		
Avainsanat (asiasanat) piano – soittaminen – opetus, ryhmät – opetus, yhteistoiminnallisuus		

Author(s) HELIN, Saana	Type of publication Bachelor's / Master's Thesis	Date 22.1.2011
	Pages 33	Language finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title HOW GROUP LESSONS SUPPORT LEARNING TO PLAY PIANO?		
Degree Programme pedagogical studies for music and dance teaching		
Tutor(s) HANNULA, Kaija		
Assigned by		
Abstract Although modern teaching emphasizes interaction skills, in piano playing individualism is still very typical. Solitaire teaching is a big advantage in piano playing and also essential for professional skills. On the other hand, groups offer versatile learning possibilities, which could be used more to support individual teaching. In my thesis, I am going to study the benefits of group lessons and the challenges this method brings. Including examining pianistic skills, I will debate the importance of group lessons on the perspective of the individuals mental growth and his/her well being. I have noticed that working together enhances self confidence of the youngster. Sharing experience and knowledge in a group improves everybody's skills. While listening music played by other pianists from different levels, the student understands his/hers own identity as a player. Playing together develops the skill of handling rhythms and listening to the others, and finally the ability to play together. Having an own musical community helps students to get contacts and to create new friendships. This gives students motivation to continue their work. Teaching heterogeneous groups turned out to be the biggest challenge of group lessons. Every student should be taught on his/her level, but there is not enough time to focus on single instrument and its problems during a group lessons. Because teaching proceeds in condition of the weakest individual, this may prevent others to learn the most efficient way. Also it was seen challenging to teach less motivated students in groups. On the other hand, for piano teacher it is difficult to give lessons in groups because lack of experience and education on this method. Students get the biggest benefit from group lessons if they are happy in the group and if they appreciate the teaching. When planning teaching methods, different learning types should always be carefully considered as well as the suitability of the method in each situation. Group lessons can enlarge the dimension and the experience of piano playing, but they cannot replace individual lessons entirely.		
Keywords piano – teaching, group – teaching, group learning		

SISÄLTÖ

1 RYHMÄOPETUSTA YKSILÖOPETUKSEN RINNALLE.....	5
2 RYHMÄOPETUKSEN PEDAGOGIIKKA.....	8
2.1 OPPIJALÄHTÖISYYS RYHMÄSSÄ.....	9
2.3 NYKYAIKAINEN KÄSITYS OPPIMISESTA RYHMÄOPETUKSEN TUKENA.....	11
2.3.1 Sosiokonstruktivistinen käsitys oppimisessa	12
2.3.2 Humanistinen ihmiskäsitys.....	13
2.4 TOISET OPISKELIJAT APUNA ARVIOINNISSA.....	14
3 KOKEMUKSIA PIANONSOITON RYHMÄOPETUKSESTA.....	16
3.1 RYHMÄOPETUKSEN MUODOT.....	16
3.1.1 Isot ryhmätunnit ja parityöskentely.....	16
3.1.2 Ryhmä monikätisten kappaleiden ja musiikinteorian äärellä sekä mestarikurssit.....	18
3.1.3 Vapaan säestyksen ryhmät	19
3.2 TOIMIVIEN RYHMIEN MUODOSTUS.....	20
4 RYHMÄOPPIMISEN MAHDOLLISUUDET.....	22
4.1 RYHMÄSTÄ SAA TUKEA.....	22
4.2 RYHMÄSSÄ OPITAAN SOSIAALISIA TAITOJA JA SUVAITSEVAISUUTTA.....	23
4.3 RYHMÄSSÄ YHTEISMUSISOINTITAITOJAT KEHITTYVÄT.....	24
4.4 RYHMÄ AUTTAA OMAN MUSIIKKI-IDENTITEETIN LÖYTÄMISESSÄ.....	25
4.5 RYHMÄ MOTIVOI.....	27
5. RYHMÄOPETUKSEN HAASTEITA.....	29
6 MIKSI RYHMÄOPETUSTA EI OSATA HYÖDYNTÄÄ TÄYSIPAINOISESTI?.....	31

1 Ryhmäopetusta yksilöopetuksen rinnalle

Yhteisöllisyys ja sosiaalinen vuorovaikutus ovat käsitteitä, joiden merkitykseen on mediassa alettu kiinnittämään yhä enemmän huomiota. Keskustelut ympäröivän tukijoukon tärkeydestä ovat nousseet esille etenkin nuorten syrjäytymisen kasvaessa. Se, että ihminen saa tuntea olevansa osa yhteisöä tai ryhmää antaa voimavaroja ja turvallisuuden tunnetta. Sosiaalisiin vuorovaikutustaitoihin ja hyvän ryhmähengen luomiseen pyritään oppilaitoksissa kiinnittämään entistä enemmän huomiota. Yhteiskoulut kokevat nykyään yhä tärkeämmäksi sosiaalisten- ja tunnetaitojen kasvattamisen. Näin pyritään kasvattamaan nuorten itsetuntoa ja ennaltaehkäisemään kiusaamista ja nuorten syrjäytymistä. (Lehtinen, 2009.)

Ryhmän merkitystä yksilön tukijana ei myös hyvin yksilökeskeisenä tunnetussa pianonsoitossa pidä väheksyä, päinvastoin pianonsoiton opetuksessa ryhmän tuomia mahdollisuuksia tulisi oppia enemmän ja rohkeammin hyödyntämään. Erityisesti pianistit ovat yksinäisiä ahertajia, joilla ei ole orkesterisoittajien lailla samanlaisia mahdollisuuksia osallistua yhteisiin orkesteriharjoituksiin ja esiintymismatkoihin.

Siihen, että valitsin työni aiheeksi pianonsoiton ryhmäopetuksen ovat vaikuttaneet muistot lapsuuteni musiikkiopistoajoilta, jolloin yksinään pianon ääressä puurtaessa olisin toivonut enemmän yhteistoimintaa muiden soittajien kanssa. Ollessani pianonsoitonharrastaja musiikkiopistossa 90-luvun alusta 2000-luvulle ryhmäopetus oli vielä lapsenkengissä. Musiikkiopistossamme sitä ei järjestetty ollenkaan. Myös kamarimusiikin puuttuessa mahdollisuuksia tavata muita soittajia oli hyvin vähän. Näin jällenpäin harmittaa, ettei musiikkioppilaitokseni tarjonnut yhdessä muiden oppilaiden kanssa musisoimisen mahdollisuutta. Edelleen tuntuu, että jäin yhdestä musiikin iloista ja tärkeistä oppimistilaisuuksista paitsi. Kun muista pianisteista ei juuri ollut vertailukohteita, oli vaikeaa muodostaa realistista kuvaa omista soittotaidoista ja pianonsoitto tuntui toisinaan hyvin yksinään puurtamiselta. Usein virallisen tuntuiset matineat jäivät ainoiksi ryhmätilanteiksi, jossa kuulin muiden

oppilaiden soittoa. Näissä oppilaskonserteissa, joissa yleensä on tarkoituksena esittää valmiiksi hiottuja kappaleita yleisölle, ei myöskään ollut sopivaa tilaisuutta keskustella yhdessä muiden soittajien kanssa esim. esittäjän tulkinnasta ja sen eri mahdollisuuksista tai kappaleen teknisistä vaikeuksista ja ongelmista, vaan esityksen jälkeen kappale oli monesti loppuun käsitelty.

Oppimiskäsitysten ja sen myötä opetussuunnitelmien muuttuessa oppilaslähtöisemmiksi korostaen erilaisien vuorovaikutusmenetelmien käyttöä opetuksessa, näyttää pianonsoiton harrastuskin saaneen omiin kokemuksiini verrattuna yhteisöllisempiä opetusmuotoja. Merkittävänä muutoksen käynnistäjänä on ollut Opetushallituksen laatiman taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelma (2002), jonka mukaan musiikkiopistoissa tulisi korostaa yhteismusisoinnin ja oppilaiden keskinäisen yhteistyön merkitystä. Kun musiikkiopistojen tavoitteena ei ole enää valmistaa vain ammattimuusikoita ja harrastajalle on tarjolla erilaisia vaihtoehtoja perinteisten tasosuorituksiin tähtäävien opetussuunnitelmien sijaan, on suunta soittoharrastuksen solistisesta luonteesta vähitellen muuttunut ja monissa musiikkioppilaitoksissa yhteismusisointiin sen kaikissa eri muodoissa kiinnitetään aikaisempaa enemmän huomiota. (Louhivuori 2009,16.)

Muutoksista huolimatta painopiste musiikkiopistojen soitonopiskelussa on edelleen individuaalisesti painottunut. Syyinä tähän on mm. se, että länsimaiselle taidemusiikille ominainen virtuositeetin korostaminen edellyttää korkeaa teknistä taitotasoa. (Louhivuori 12–13, 2009.) Tasokas soittimen hallinnan oppiminen vaatii johdonmukaista ja tarkkaa yksilöä huomioivaa opetusta. Hyvän tekniikan saavuttaminen vaatii lukuisiin toistoihin perustuvia harjoituksia ja vuosien johdonmukaista opetusta ja harjoittelua. Tämä tarkoittaa väistämättä myös valtavasti soittimen ääressä yksinään vietettyjä tunteja.

Ulla Kesälä (2005) on tehnyt tutkimuksen pianonsoiton soveltuvuudesta ryhmäopetukseen. Tutkimuksessa ryhmäopetus koettiin hyvänä etenkin harrastelijoilla ja alkeisopetuksessa. Onkin selvää, että ammattimaisiin soittotaitoihin pyrittäessä ryhmätunnit eivät voi kokonaan korvata yksilöopetusta, mutta ryhmätunnit voivat kuitenkin tukea yksilöopetuksen

ohella monia, niin soittoon kuin muihin elämän osa-alueisiin liittyviä, taitoja.

Keskityn työssäni pianonsoiton ryhmäopetuksen vahvoihin puoliin ja pyrin selvittämään ryhmän merkitystä piano-oppilaille ja pohtia sen tarpeellisuutta osana pianonsoiton opetusta. Pianististen taitojen oppimisen lisäksi tarkastelen ryhmän merkitystä yksilön henkisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen liittyvästä näkökulmasta. Ryhmäopetuksen vahvuuksien lisäksi käsittelen myös sen tuomia haasteita ja mahdollisia ongelmia soitonopettajan näkökulmasta.

Tarkoitukseni ei ole esittää pianonsoiton ryhmäopetusta uutena asiana.

Monet opettajat pitävät jo ryhmätunteja, mutta edelleen on oppilaitoksia, jossa ryhmätunnit ovat vasta juuri käynnistyneet tai niitä ei ole vielä ollenkaan.

Ryhmäopetuksessa paljon käytettyjä metodeja ovat mm. kuuntelemiseen ja mielikuvien kehittämiseen perustuvat Suzuki- ja Kodaly-menetelmät (Nevamäki-Karri, 1999). Työssäni en kuitenkaan keskity mihinkään tiettyyn metodiin, vaan pyrkimyksenäni on juuri kerätä tietoa erilaisista mahdollisuuksista, millä tavoin ryhmissä voidaan pianisteille opetusta järjestää. En ole lainkaan sitä mieltä, että ryhmätunteja tulisi pitää monilta osin hyväksi havaitun ja tärkeän yksilöopetuksen kustannuksella, vaan pohdin ryhmien muodostamisen tarvetta perinteisen yksilöopetuksen tueksi.

Tämä pedagoginen opinnäytetyö on suppea laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä käytettiin temahaastattelua. Työni perustuu kolmelle kokeneelle pianonsoitonopettajalle tehtyyn haastatteluun, aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja lehtiartikkeleihin sekä omiin kokemuksiini pianonsoiton oppilaana, opiskelijana ja opettajana.

Keskeisenä tutkimusaineistona on haastattelut, jonka tuloksia peilaan kirjalliseen lähdeaineistoon. Käytän läpi työssäni suoria lainauksia haastateltavien kanssa käydyistä keskusteluista. Näin keskustelujen oikea sävy välittyy parhaiten lukijalle ja lainaukset samalla elävöittävät ja havainnollistavat teoriapohjaa.

2 Ryhmäopetuksen pedagogiikka

Reijo Kauppilan (2005) mukaan **sosiaalisella vuorovaikutuksella** tarkoitetaan ihmisten välistä toimintaa erilaisissa ympäristöissä. Sosialisatioprosessi, jolla tarkoitetaan ihmisen kehittymistä yhteiskunnan jäseneksi sosiaalisilta taidoiltaan, alkaa jo varhain lapsuudessa. Prosessiin kuuluu yhteiskunnan arvoista ja normeista lähtevien käyttäytymissäntöjen ja toimintatapojen oppiminen. Tässä tärkeinä opettajina toimivat perhe, koulu ja ystävät. (Kauppila 2005,19.)

Termi sosiaalinen vuorovaikutus pitää sisällään myös **sosiaaliset taidot**. Ne kuuluvat alueeseen, johon sisältyy erilaisia ihmisen sopeutumiseen liittyviä taitoja. Sosiaalisia taitoja tarvitaan esim. opetusryhmään sopeutumisessa. Kauppilan mukaan hyvien sosiaalisten taitojen mukaan käyttäytyminen auttaa saavuttamaan positiivisia tuloksia ja välttämään negatiivisia seurauksia. (Kauppila 2005,125.) Sosiaaliset taidot käsittävät varsin laajasti tiettyjä vuorovaikutuksen muotoja. Ne ovat sosiokognitiivisia, eli ihmisen tiedollisia taitoja, jotka liittyvät sosiaalisten tilanteiden tiedolliseen hallintaan. (Kauppila 2005,19.)

Kauppilan (2005,70) mielestä hyvä sosiaalinen vuorovaikutus on tehokasta ja päämääriin pyrkivää sekä yhteistyösuhteita säilyttävää. Onnistunut sosiaalinen vuorovaikutus edellyttää toisten odotusten ymmärtämistä (Kauppila 2005,20). Siihen kuuluu keskinäistä luottamusta, syvällistä ihmisen ymmärtämistä ja empaattista kohtaamista (Kauppila 2005,72).

Ryhmällä on ihmiselle suuri merkitys ja ryhmiin kuuluminen on jokapäiväistä. Jäsenten välinen toimiva vuorovaikutus kuuluu keskeisesti ryhmän ominaisuuksiin. Toimiva ryhmä perustuu jäsenten yhteisille intresseille tai tarpeille. Jäsenet jakavat ryhmässä aineellisia tai aineettomia resursseja hyötyen toinen toisistaan. Ryhmän jäsenet voivat olla riippuvaisia ryhmän toiminnasta tai ryhmän jäsenistä. Ryhmään kehittyy oma ryhmäidentiteetti.(Kauppila 2005, 85–86.)

Pianonsoitossa muodostetut opetusryhmät ovat lähinnä **pienryhmiä** eli sellaisia, joissa jäsenet voivat olla intensiivisesti tekemisissä toistensa kanssa. Kauppila (2005,86) käyttää kirjassaan Johnsson & Johnssonin (1997) määritelmää

pienryhmästä. Määritelmän mukaan pienryhmä koostuu kahdesta tai useammasta yksilöstä, jotka ovat henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa keskenään ja jolla on yhteisiä päämääriä. Jäsenet ovat tietoisia keskinäisestä riippuvuudestaan ja jäsenyydestään sekä toisen kuulumisesta ryhmään.

Tutkimuksessani **pianonsoiton ryhmäopetuksella** tarkoitan kahdelle tai useammalle pianonsoiton oppilaalle samanaikaisesti annettavaa, ensisijaisesti klassisen musiikin, mutta myös kevyen musiikin, kuten vapaansäestyksen, opetusta. Pianonsoitossa ryhmät ovat usein pieniä 2-4 hengen pienryhmiä.

Suomessa ryhmäopetusmetodeja sovelletaan melko vapaasti. Opetusta ohjaa ajatus laajasta musiikkikasvatuksesta eikä niinkään huippupianismista.

Ryhmäopetuksessa opetetaan musiikillisia tietoja ja taitoja oppilaan yksilölliset ominaisuudet huomioon ottaen ja hyödyntäen ryhmän mahdollisuuksia.

(Nevamäki-Karri, 1999.)

En halua antaa tarkkaa määritelmää pianonsoiton ryhmäopetuksesta liittyen esimerkiksi opettajan rooliin tai ryhmän työskentelytapoihin, vaan ryhmäopetus voi olla kaikenlaista pianistien välistä soittoharrastuksen ympärillä ryhmänä tapahtuvaa toimintaa.

2.1 Oppijalähtöisyys ryhmässä

Aikamme musiikkioppilaitokset joutuvat pohtimaan keinoja, jolla ne voivat kilpailla muiden harrastusten ja viihdykkeiden rinnalla lasten ja nuorten suosiesta (esim. Tuovila 2003,17). Opettajana olen huomannut, kuinka paljon eri harrastuksia lapsen viikkoon mahtuu. Tällä hetkellä on kysyntää musiikkioppilaitokselle, jonka tavoite ei ole niinkään valmistaa oppilaitaan musiikin ammattilaisiksi ja huippupianisteiksi, vaan tarjota ympäristö, jossa opiskelija voi musiikin avulla tuoda esille omaa persoonallisuuttaan ja luovuuttaan, nauttia musiikin avulla itsensä ilmaisemisesta sekä luoda uusia ystävyyssuhteita.

Musiikkikulttuuriset muutokset pakottavat oppilaitokset seuraamaan omaa aikaansa, jotta ne pysyvät lasten uusien taitojen tasalla. Musiikkikulttuurisia muutoksia ovat aiheuttaneet monikulttuuristen musiikkivaikutteiden

lisääntyminen ja näkyvyys lasten päivittäisessä elämässä sekä uuden musiikkiteknologian kehittyminen. Ne ovat monipuolistaneet länsimaisen mallin mukaista yksilön suorituksille perustuvaa esitys- ja opetusperinnettä. (Tuovila 2003,17–18.)

Musiikkioppilaitosten pitäisi pystyä entistä paremmin mukautumaan kulttuurisiin muutoksiin, muuten vaarana on vieraantuminen nyky-yhteiskunnasta, eikä musiikkioppilaitos silloin vastaa enää ympäristön tarpeisiin (Huhtanen 2004, 189). Musiikkikasvattajien tulisi olla perillä siitä, kuinka nuoret käyttävät musiikkia. Tieto auttaisi heitä löytämään entistä rikkaamman kirjon musiikin lajeja, joita käyttäen nuoret voisivat tunteitaan käsitellä. (Louhivuori 2009,15.)

”Ei nykyään voi opettaa pelkkää klassista musiikkia. Nuoret haluavat soittaa pop- ja rock-kappaleita, joita kuulevat radiosta. Täytyy hirveään tarkkaan valita, mitä klassisia kappaleita antaa, jotta ne kolahtaisivat. Kun antaa mieluisia kappaleita soitettavaksi, voi sinne väliin yrittää ujuttaa yhden menuetinkin.”

Hyvän oppimisen ja opettamisen taustalla tärkeintä on aina opettajan ja oppilaan välille syntyvä myönteinen vuorovaikutussuhde. Opettajan empaattisuuden merkitystä opetustilanteessa tulee korostaa. Se, että lapsi kokee opettajansa mieluisaksi ja mukavaksi, on tärkeä edellytys lapsen edistymiselle soitto-opinnoissaan. Jos opettaja on ystävällinen, lämmin ja innostava persoona se motivoi oppilaita, eikä tunneille meno tunnu ahdistavalta ja pelottavalta kokemukselta. Rohkaisevan opettajan kanssa oppilaan on helpompi avautua ja uskaltaa ilmaista itseään. (Hirvonen 2003, 82.)

Soittotunti on hyvin sensitiivinen tapahtuma, jossa opettajalla pitää olla kaikki aistit avoimena huomaamaan oppilaan väsymys tai mielihäiriö. Joka kerta, kun uusi oppilas astuu sisään luokkahuoneeseen, pitäisi opettajan pystyä mukautumaan uudenlaiseen tilanteeseen.

Ryhmätunneilla hyvä oppilastuntemus on samalla tavalla tärkeässä roolissa kuin yksityistunneillakin. Tilanne on opettajalle haastava, sillä hänen tulee pystyä herkästi huomaamaan ja huomioimaan kerralla useamman kuin yhden oppilaan tuntemukset. (Nevamäki-Karri, 1999.)

”Opetustilanne on elävä tilanne, joka voi olla hyvinkin vaihteleva. Aistit valppaina ja rakastava suhtautuminen oppilaisiin on hyvä lähtökohta.”

2.3 Nykyaikainen käsitys oppimisesta ryhmäopetuksen tukena

Maailman yhdistyessä kulttuurisesti, poliittisesti, taloudellisesti sekä sosiaalisesti myös käsitykset ihmisestä, tiedosta ja oppimisesta ovat muuttuneet. Muuttuvat käsitykset ihmisestä ja tiedosta ovat luoneet kullekin aikakaudelle tyypillisiä teorioita oppimisesta. Erilaisten ihmiskäsitysten pohjalta on pohdittu mitkä ovat hyvän opetuksen ja oppimisen edellytykset. Ihanteellista oppimisen kannalta näyttää olevan tasapaino tavoitteiden ja niiden saavuttamisen kanssa. Toisaalta tulisi edellyttää oppilaalta ahkeruutta ja työntekoa ja toisaalta tukea ja rohkaista häntä. (Hirvonen 2007, 78- 82.)

Oppimismallit, jotka teorioiltaan tukevat hyvin pianonsoiton ryhmäopetusta ja joita voi siihen luonnollisesti soveltaa ovat **humanistinen** ja **sosiokonstruktiivinen** oppimisenäkemys. Nämä oppimisteoriat, joissa on tärkeää oppilaskeskeisyys ja monipuolisten vuorovaikutusmenetelmien käyttö, jakavat keskenään käsityksen, jonka mukaan kokemukset ovat henkilökohtaisia, mutta ne olisi hyvä jakaa ryhmässä muiden opiskelijoiden ja opettajan kanssa ja näin herättää keskustelua ja pohdintaa. (Kauppila 2007, 31.)

Läpi 1900-luvun oppimisteorioissa on nähtävissä suuntaus pois opettajakeskeisyydestä ja oppilaan passiivisesta roolista tiedon vastaanottajana tähän päivään, jolloin suositaan itsenäistä ajattelua ja tiedon syvällistä ymmärtämistä sekä oppilaan oman vastuun kasvamista. Nykyään huomioidaan luovuuden ja yksilön omien kokemusten merkitys oppimisessa.

Opettajan oppimis- ja musiikkikäsitys määrittelee pitkälti kuinka hän opetustaan toteuttaa. Opettajan näkemyksillä on luonnollisesti merkitystä tuntien sisällönvalintaan, työtapoihin, arviointiin, käsitteiden ja taitojen opettamiseen sekä oppilaisiin suhtautumiseenkin. (Anttila & Juvonen 2002, 20.) Opettajalta

vaaditaan muuntautumiskykyä ja halua pohtia omien opetuskäytänteiden sopivuutta eri tilanteissa, erilaisten oppilaiden kanssa (Helander 2006).

Klassiselle pianonsoiton opetukselle tyypilliset menetelmät, joihin kuuluvat muun muassa jäljittely ja ulkoa oppiminen, ovat vähitellen väistyneet konstruktivistiseen ja humanistiseen suuntaan, joissa korostetaan itsearvioinnin ja ymmärtämisen merkitystä. Länsimaiselle soiton opiskelulle tyypillistä mestari-kisälli -ajattelutapaa on haluttu musiikinopetuksessa laajentaa niin että oppilaan oma aktiivisuus oppimisprosessissa korostuu. Nykyään suoraa matkimista ilman asian todellista sisäistämistä koetetaan tietoisesti välttää. Silti vanhanaikaiset opetusmallit ovat osittain tiukasti säilyneet opetuksessa seuraten vuosisataista pianonsoiton traditiota. Opiskelijan rooliksi voi helposti jäädä edelleen behavioristisen opetusmallin tapaan matkiminen ja passiivinen tiedon vastaanottaminen. (Helander 2006.)

2.3.1 Sosiokonstruktivistinen käsitys oppimisessa

Sana konstruktivismi johdetaan sanasta konstruoida eli rakentaa.

Konstruktivistinen oppimisen teoria korostaa sitä, että opiskelija itse aktiivisesti rakentaa käsityksiään sen sijaan että lainaisi ne valmiina opettajalta. Oppilas tulkitsee omia havaintojaan ja uutta tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemuksen pohjalta ja liittää ne yhteen. Konstruktivisessa oppimisessa korostetaan opiskelijan aktiivisuutta. Hän rakentaa itse oman tietonsa ja näkemyksensä asioista ja ilmiöistä. (Kauppila 2007, 36–40.)

”Mitä enemmän pystyy saamaan oppilaat ajattelemaan omilla aivoillaan ja tekemään omia ratkaisujaan omista tunteistaan ja kokemuksistaan käsin, sitä tehokkaammaksi ajankäyttö muuttuu. Ei opita vain sitä, mitä opettaja näyttää, vaan pystytään käyttämään opittua siihen, mikä itsestä tuntuu mielekkäältä”

Konstruktivismi on hyvin ongelmalähtöistä. Konstruktivismin ajatuksen mukaan oppiminen on liitettävä arkipäivän todellisuuteen ja niihin ongelmiin, joita opiskelijan on ratkaistava. (Kauppila 2000, 33–34.) Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena; sitä tapahtuu myös luokan ulkopuolella. 1980-luvulla alettiin keskittyä reflektiivisyyteen eli tiedon kriittiseen pohdiskeluun

havainnointiin. Reflektiivisyyden vallankumouksessa on kyse siitä, että olennaisinta kaikessa oppimisessa on oppijälähtöisyys. (Kari 1996, 22–23.)

Sosiokonstruktivismissa keskeistä on tuettu oppiminen. Sen mukaan tehokas oppiminen tapahtuu sosiaalisen ja fyysisen ympäristön tuella. Vaikka opiskelijan kokemukset ovat yksilöllisiä, oppiminen rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja yhteisön merkitys korostuu. (Kauppila 2007, 48.) Merkittävää on se kuinka aktiivisesti yksilöt tuovat itseään esiin ryhmänä opiskellessaan. Kun oppilas uskaltaa tuoda yhä enemmän asioita esiin itsestään, vahvistaa se myös hänen itsetuntoaan. (Karppinen 2009, 107.)

Vuorovaikutuksen kautta oppilas voi ulkoistaa omaa ajatteluaan ja saada muiden tulkintojen kautta uusia reflektion aineksia. Samalla huomataan, että yhdellä asialla voi olla monta erilaista tulkintaa. (Hannula/Niskanen 2003–2004, 8–10.) Pianonsoiton ryhmätunnit antavat oppilaille tilaisuuden kuulla muiden soittoa sekä monipuolista piano-ohjelmistoa ja erilaisia persoonallisia tulkintatapoja. Oppilaat saavat myös tilaisuuden kuulla palautetta muilta oppilailta. Näin oppilaat pystyvät laajentamaan omaa käsitystään soittamisesta ja ilmaisun mahdollisuuksista.

Opettajan keskeinen tehtävä on järjestää sosiaalinen ja fyysinen oppimisympäristö oppimista tukeväksi. (Anttila & Juvonen 2002, 97.) Oppimisympäristön tulisi olla kiinnostava, motivoiva ja virikkeitä tarjoava. Opettajan tulee tarjota näkökulmia, tukea oppimisprosessia ja ohjata tavoitteisiin.

2.3.2 Humanistinen ihmiskäsitys

Humanismi korostaa ihmisen omavastuullisuutta ja ainutkertaisuutta. Sen ideana on usko ihmisen kehitykseen, kasvuun ja luovuuteen. Humanistinen kokemuksellinen oppimiskäsitys sai alkunsa uushumanismin 1700–1800-lukujen romantiikan ja valistuksen aatemaailmoissa.

Humanistisessa psykologiassa ihmistä pidetään kokonaisvaltaisena, luovana ja henkiseen kasvuun pyrkivänä yksilöllisenä persoonana. Suomalainen kansansivistys on rakentunut humanistisen ihmiskäsityksen perustalle. (Kauppila

2007, 27–28.)

Humanistinen näkemys korostaa oppimiskokemuksen kykyä pohtia ja kyseenalaistaa oppimaansa sekä opiskelijan itseohjautuvuutta. Kasvatuksen ja opetuksen tehtävänä olisi muun muassa tukea sosiaalista ja persoonallista kasvua, itsenäistymistä ja oman identiteetin kehitystä. Tämän avulla oppija voi löytää juuri hänelle luonteenomaiset mahdollisuutensa. Opettaja jääkin eräänlaisen auttajan ja ohjaajan asemaan. (Kauppila 2007, 28–30.)

Humanistinen oppimiskäsitys ei aseta tiukkoja vaatimuksia opetussuunnitelmalle (Kauppila 2007, 28–30). Tämä sopii hyvin sellaisille ryhmätunneille, joissa tärkeässä osassa voi olla esimerkiksi oppilaiden välinen vapaa keskustelu musiikista.

2.4 Toiset opiskelijat apuna arvioinnissa

Arviointi on aina läsnä niin opettamisessa kuin oppimisessäkin, joko tietoisesti tai tiedostamatta (Karjalainen, 2001). Se myös luo opettajalle suuren vastuun. Hänen työhön kuuluu arvioida toista ihmistä, mikä voi vaikuttaa tämän kehitykseen ja tuleviin valintoihin. (Virta 1999, 21.)

Arviointi saa aikaan joko myönteisiä tai kielteisiä odotuksia. Arvosanat saatetaan helposti tulkita henkilökohtaisesti yleiseksi arvioksi itsestään. Huonommin menestyneet saattavat tuntea toivottomuutta, kun taas hyvin pärjänneille menestys ja positiivinen vahvistus lisäävät heidän itseluottamustaan ja vaikuttaa siihen, mitä he alkavat pitämään itselleen merkityksellisenä. Oppilaalle on tärkeää, että opettaja pystyy samaistumaan häneen silloinkin, kun arvioitu suoritus, esimerkiksi pianotutkinto, ei ole mennyt toivomusten ja odotusten mukaisesti. Monet alansa huippuopettajat eivät ole välttämättä kokeneet itse suuria epäonnistumisia opiskelussaan ja suhtautuminen tilanteeseen, jossa oma oppilas epäonnistuu, vaatii myös opettajalta tajua käsitellä tilannetta oikealla tavalla. (Virta 1999, 20–21.)

Keskeisin arviointikulttuurin muutoksen taustatekijä on ollut konstruktivinen näkemys oppimisessa. Konstruktivistisen näkemyksen yksi keskeinen tavoite on ongelmanratkaisu ja hyvin oppijakeskeinen työskentely. Tällöin myös arviointia

on täytynyt muuttaa oppilasläheisemmäksi.(Virta 1999, 27–28.)

Ryhmätyöskentelyn myötä oppilaat voivat ottaa enemmän vastuuta toistensa oppimisesta. Ryhmänä voidaan miettiä yhdessä ratkaisuja ongelmakohtiin.

Vertaisarvioinnilla voidaan parhaassa tapauksessa edistää opiskelijoiden yhteistoiminnallista työskentelykulttuuria ja yhteisöllisiä työskentelytaitoja. On tärkeää opettaa opiskelijoita arvioimaan omia ja opiskelijatovereidensa oppimistuotoksia ja antamaan rakentavaa palautetta toisilleen.

Vertaisarvioinnilla ei kuitenkaan ole syytä kokonaan korvata opettajan antamaa ammattitaitoista arviointia.

”Aina sen ei tarvitse olla opettaja joka neuvoo, vaan toisilta voi kysyä ja oppia paljon.”

3 Kokemuksia pianonsoiton ryhmäopetuksesta

Haastattelemi opettajat ovat toimineet vuosien ajan pianonsoitonopettajina musiikkiopistoissa ja yksityisissä musiikkioppilaitoksissa. He ovat opettaneet monella tasolla olevia eri-ikäisiä oppilaita, niin aloittelijoita kuin ammattilaisiksikin opiskelevia soittajia. Heillä kaikilla on kokemusta sekä ryhmä- että yksilöopetuksesta.

Tein haastattelut tapaamalla kunkin opettajan henkilökohtaisesti ja nauhoittamalla keskustelun. Haastateltavat opettajat ovat saaneet liitteenä olevat kysymykset vasta haastattelun alkaessa, joten he eivät ole ehtineet miettiä kysymyksiä etukäteen ja keskustelu on ollut hyvin spontaania.

3.1 Ryhmäopetuksen muodot

3.1.1 Isot ryhmätunnit ja parityöskentely

Opettaja A on keski-ikäinen nainen. Hän on opettanut musiikkiopistossa useita vuosia klassista pianonsoittoa. Hänen ryhmien oppilaat ovat olleet noin 4-18 – vuoden ikäisiä. Klassisen pianonsoiton lisäksi hän on opettanut vapaata säestystä ja kansanmusiikkia.

Opettaja A:n opetukseen kuuluu monenlaista ryhmätoimintaa. Hän mainitsee haluavansa laajentaa yksilöopetusta sosiaalisempaan suuntaan niin, että oppilaat oppisivat tuntemaan vähitellen koko luokan.

Opettaja A järjestää noin kerran kuussa ison ryhmätunnin, johon kutsutaan kaikki oppilaat samanaikaisesti. Tarkoituksena on, ettei eri-ikäisiä ja tasoisia lapsia eroteta toisistaan, vaan kaikki kuulevat monipuolisesti eri tasolla olevien soittoa. Tällaisella ryhmätunnilla kappaleita esitetään toisille ja samalla opettaja pyrkii tuomaan esille jokaisesta soittajasta jotain kertomalla esimerkiksi oppilaiden muista harrastuksista ja taidoista.

”Mä haluan tehdä vielä sillä tavalla, että yritän siellä ryhmätunnilla kertoa näistä

lapsista, vaikka jos joku on esimerkiksi tosi hyvä taitoluistelussa, niin sitten mä jotenkin tuon sen esiin siellä, että vaikka lidakin luistelee niin paljon, niin on kerennyt opetella tämän kappaleen. Jotenkin tulee semmonen yhteenkuuluvuuden tunne siitä, että vähän tuntee sitä lasta ja nuorta.”

Opettaja A kertoo ryhmiksi kokevansa myös nuoret ”musakoululaiset”, joita opettaa alkuvaiheessa aina kahden hengen ryhmissä. Tällöin opetellaan yhdessä pianon koskettimia ja soitetaan aina ”jotain pientä yhdessä, vaikkei vielä oikein mitään osattaisikaan.” Myöhemmin taitojen kehittyessä eri tahtia oppilaat alkavat käydä tunnilla peräkkäin, mutta yksityistuntien päätteeksi oppilailla on hyvä tilaisuus esittää vaihdossa kappale seuraavalle tulijalle, jolloin syntyy myös eräänlainen ryhmätilanne, jossa voidaan harjoitella esiintymistä.

Usein opettaja muodostaa myös tilapäisiä ryhmiä jotakin tulevaa esiintymistä varten. Tällöin kappaleita harjoitellaan porukalla yhdessä muiden esiintyjien kanssa ja kuljetaan muun muassa samalla kyydillä harjoituksiin, jolloin soittokaverit tulevat vähitellen tutuiksi.

Pysyvämpiä pitkäaikaisia ryhmiä on syntynyt, kun opetellaan monikätisiä teoksia kahdelle tai kolmelle soittajalle. Usein tätä varten muodostetut ryhmät jatkavat monia vuosia yhdessä esiintyen joulu- ja kevätkonserteissa aina uuden teoksen kanssa. Näin on syntynyt myös uusia ystävyysuhteita.

Opettaja A:n mielestä sopiva ryhmäkoko riippuu lasten iästä ja luonteesta sekä tilan mahdollisuuksista.

”Joskus 2 oppilasta on ihan just sopiva ryhmä joillekin lapsille, mutta jos ajattelee tätä luokkaa ja näitä soittimen mahdollisuuksia niin periaatteessa 4, että pääsee kummankin soittimen ääreen sujuvasti. Kun on kuusikätisiä kappaleita, niin sekin on hyvä, kun oppilaat mahtuvat saman flyygelin ääreen, mutta jos kuusi olisi paikalla, niin se on jo vähän liikaa. Silloin tulee liian paksu juttu, eikä keksi jokaiselle sitä hommaa. Neljä on sopiva luokahuoneessa ollessa, mutta sitten on ne isot ryhmätunnit, jossa vaan esitetään kappaleita toisille.”

3.1.2 Ryhmä monikätisten kappaleiden ja musiikinteorian äärellä sekä mestarikurssit

Opettaja B on yli 40-vuotias nainen. Hän opettaa klassista pianonsoittoa musiikkiopistossa. Hänellä on oppilainaan lähinnä pieniä 6 – 12 -vuotiaita lapsia, mutta hän on opettanut myös aikuisia. Opettajalla ei ole paljon

kokemusta klassisesta pianonsoiton opettamisesta ryhmälle, mutta hän on tottunut opettamaan muita erilaisia musiikkiryhmiä, kuten säestystä luokanopettajaksi opiskeleville, nokkahuilun soittoa, musiikin teoriaa ja kuoroja.

Ryhmätilanne, jossa hän mainitsee ohjaavansa juuri pianisteja, on monikätisten kappaleiden opettaminen. Tällöin 2 – 3 oppilasta kerääntyy saman instrumentin ääreen soittamaan joko neli- tai kuusikätistä teosta. Kappaletta soitetaan sekä yhdessä, että välillä vuorotellen yksinään hankalia kohtia. Luokahuoneessa on apuna tavallisen pianon lisäksi sähköpiano, jolle oppilaat voivat tarpeen vaatiessa mennä kuulokkeiden avulla harjoittelemaan sillä aikaa kun opettaja neuvoo tarkemmin yhtä oppilasta. Opettajan mukaan osa oppilaista nauttii kovasti tällaisesta yhteismusisoinnista ja valitsevat mielellään soitettavakseen enemmän monikätisiä kappaleita, joita heidän mielestään on soolokappaleita mieluisempaa esittää konserteissa, sillä yhdessä esiintyminen ei usein jännitä yhtä paljon kuin yksin lavalla oleminen.

Opettaja B kertoo pitävänsä joskus ennen konserttia oppilailleen ryhmätunteja niin, että peräkkäin tunnille tulevat oppilaat soittavat ryhmässä harjoituskonsertin toisilleen – tätä voidaan harjoitella useita kertoja. Opettaja on havainnut tämän hyväksi varsinkin niille oppilaille, joilla on tavallista enemmän esiintymisjännitystä. Samoin tämä on hyväksi ihan uusille oppilaille, jotka eivät ole vielä tottuneet soittamaan konserteissa. Tällaisessa ryhmässä on yleensä keskimäärin 3 oppilasta.

Opettaja B opettaa myös nuorille pianisteille ryhmissä musiikinteoriaa. Tällöin ryhmäkoko vaihtelee sen mukaan, mitä pidemmälle asioissa edetään.

Suurempia aloitusryhmiä jaetaan usein myöhemmin pienryhmiin oppilaiden edistyessä eri tahtiin. Tunneilla muun muassa kirjoitetaan nuoteille ja soitetaan omia sävellyksiä. Tehtävänanto voi olla esimerkiksi kirjoittaa nuoteille oma sävellys käyttäen pelkästään tiettyjä eri säveliä. Tunneilla on käytössä pianon lisäksi useita kuulokkeiden kanssa toimivia koskettimia, joiden avulla oppilaat voivat yhtä aikaa rauhassa työskennellä.

Tällaista nuotinluvun opetusta ja musiikinteoriaa opettaja on järjestänyt myös lasten vanhemmille. Tällöin päätavoitteena on se, että vanhemmat saisivat

pienen kokemuksen pianonsoiton harrastamisesta ja pystyisivät näin paremmin auttamaan lapsiaan kotona harjoittelussa. Samalla tuttujen helppojen melodioiden oppimisella voidaan tuottaa paljon iloa aloittelijoille. Aikuisten ryhmäkoko on ollut 3 henkeä.

Opettaja B järjestää satunnaisesti myös vierailevan opettajan mestarikursseja oppilailleen. Tällöin opetus tapahtuu myös ryhmissä, jolloin oppilaita opetetaan vuorotellen muiden seurattuna opetusta. Opettaja kertoo yksilöopetuksen ohella kappaleista kaikille yhteisesti ja soittaa esimerkkejä.

3.1.3 Vapaan säestyksen ryhmät

Opettaja C on alle 40 -vuotias nainen. Hän on opettanut myös klassista pianonsoittoa, mutta on keskittynyt opettamaan enemmän kevyttä musiikkia, kuten vapaata säestystä ja improvisointia. Hän on opettanut ryhmiä, jossa on ollut lähinnä aikuisia ja ammattiin opiskelevia oppilaita. Musiikkiopistosta hänellä ei ole ryhmäopetuskokemusta ollenkaan, vaan sitä hän on saanut opettamalla ryhmiä ammattikorkeakoulussa ja yksityisesti.

Opettaja C opettaa lähinnä pieniä 2-3 hengen ryhmiä, jotka hän kokee ehdottomasti parhaiksi oppimisen kannalta. Ryhmille hän opettaa pääasiassa vapaata säestystä. Oppilailla on luokassa käytössä omat pianot joilla he soittavat joko yhtä aikaa samaa tehtävää tai niin, että kokonaisuus on jaettu osiin esimerkiksi niin, että säestyskompeja opeteltaessa yksi soittaa vasenta kättä, toinen oikeaa ja kolmas improvisoi ylä-äänillä säestyksen päälle tai soittaa korvakuulolta jotakin säestykseen sopivaa tuttua melodiaa. Välillä oppilaat soittavat myös vuorotellen ja kuuntelevat toisiaan. Näiden ryhmien oppilaat eivät saa opettajalta lainkaan yksilöopetusta vapaasta säestyksestä, ja kun yksittäisiin ongelmiin ei keritä erikseen paneutumaan, oppilaiden toisilleen antaman avun ja tietojen jakamisen merkitys korostuu.

3.2 Toimivien ryhmien muodostus

Haastatteluista ilmenee, että toimivien ryhmien muodostamiseen tarvitaan opettajalta herkkää oppilastuntemusta.

”Ryhmäjaossa kuten kaikessa muussakin opetuksessa oppilastuntemus on

todella keskeinen. Mitä paremmin kohtaan oppilaan ilot, surut ja tarpeet, mitä paremmin olen läsnä ihmisenä, sitä helpompi on yrittää vaistota, mihin ryhmään kukin oppilas parhaiten sopii.”

Lisäksi oppilaita jaetaan heidän ikänsä ja tasonsa mukaan ja opettajien kokemusten perusteella ilmenee, että ryhmä toimii parhaiten, jos oppilaiden lähtötaso on melko samanlainen.

Aina ei ole kuitenkaan tarpeen erottaa eri ikäisiä ja tasoisia oppilaita toisistaan. Kuuntelemalla eri tasoisia oppilaita kehittyy oma kuuntelukyky, musikaalisuus ja kyky hahmottaa omaa musiikki-identiteettiä. Oppilas oppii myös tuntemaan monipuolisesti erilaista piano-ohjelmistoa muita kuunnellessa. Motoristen taitojen sijaan oppilaita voidaan jakaa ryhmiin myös musikaalisuustason mukaan.

”Oppilas, joka ei vielä ole soittanut kovin kauan ja soittaa helpompia kappaleita kuin muut, voi päästä ryhmään edistyneimpien oppilaiden kanssa, jos ajattelen, että hänen kykynsä ymmärtää musiikkia riittää näiden esittämien kappaleiden kuunteluun. Vastaavasti vaikeampia kappaleita huonommin soittavan voin laittaa vähän vähemmän vaativaan ryhmään.”

Ryhmän jaossa pitää toimia hyvin varovasti, jottei liian vaativaan tai helppoon ryhmään joutuminen aiheuta oppilaalle riittämättömyyden tunnetta ja heikennä hänen itsetuntoaan. Toisaalta oppilaan suhtautuminen riippuu paljon persoonasta.

”Jos pääsee itseään parempien ryhmään, voi se olla hyvin inspiroivaa. Jos taas joutuu liian vaikeaan ryhmään, voi se olla hyvin masentava kokemus.”

Kukin opettaja opettaa mieluiten luokkatilanteessa hyvin pieniä ryhmiä. Ideaaliksi kooksi mainitaan 2-4 henkeä, riippuen kuinka monta soitinta on käytettävissä. Yli neljä henkeä mainitaan kuitenkin liian suureksi ryhmäksi ellei kyseessä ole konsertinomainen harjoitus, jossa ei enää opeteta paljoa uusia asioita, vaan lähinnä harjoitellaan esiintymistilannetta ja kuunnellaan toisten soittoa.

4 Ryhmäoppimisen mahdollisuudet

Olen otsikoinut pianonsoiton ryhmäopetuksen mahdolliset suotuisat vaikutukset oppimiseen temaattisesti viiteen eniten esille nousseeseen ryhmässä oppimisen vahvuuteen.

4.1 Ryhmästä saa tukea

Ryhmään kuuluminen motivoi yksilön elämää ja kasvua. Ihmisille, jotka toimivat yhdessä jonkin päämäärän saavuttaakseen, syntyy yhteisiä tapoja, keskinäistä kiintymystä ja solidaarisuutta sekä pyrkimystä tukea toisiaan. (Antikainen, Rinne & Koski 2000, 18.)

Yhteistoiminnallisuus johtaa parhaimmillaan siihen, että uskaltaa tuoda yhä enemmän esiin asioita itsestään. Tämä kasvattaa myös nuorten itsetuntoa sekä vahvistaa haasteenottokykyä. (Karppinen 2009, 107.)

Tutkittaessa musiikin harrastuksen ja hyvinvoinnin yhteyttä on mm. huomioitu sosiaalisten verkostojen merkitys kuorolaulussa. Kuoro muodostaa yhteisön, jossa laulajien tiedetään antavan toisilleen monenlaista ryhmätukea myös vaikeissa elämäntilanteissa. Kuorossa laulajat saavat myös tärkeää elämän eri alueisiin liittyvää tietoa eri ammattikuntia edustavilta kuorolaisilta. (Louhivuori 2009, 14.) Tällaisella musiikkiyhteisöillä onkin mahdollisuus vähentää syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja maahanmuuttajien syrjäytymisriskiä. (Louhivuori 2009, 16–20.) Pianonsoitossa ryhmät ovat usein kuoroa pienempiä, mutta toimivat muuten samalla periaatteella työskentelyn ollessa tiivistä ja yhteisiin tavoitteisiin, mm. esiintymiseen, tähtäävää. Jäsenet kehittyvät oppien toinen toisiltaan ja musiikista nauttiminen toimii ryhmää yhdistävänä tekijänä.

Yhteisöllisesti toimiva ryhmä voi kyetä ratkaisemaan yhdessä sellaista, mikä yksin ei olisi mahdollista. Jokaisella oppilaalla on omat vahvuutensa, joita tulee hyödyntää, sillä jaettu kokemus ja tieto monipuolistavat kaikkien taitoja. (Karppinen 2009, 107.)

Pianonsoiton harrastuksessa ja varsinkin ammattiopinnoissa, soittajat joutuvat olemaan jatkuvan arvioinnin kohteena. Soittoharrastuksen luonteeseen kuuluvat lukuisat esiintymiset ja tutkinnot. Helanderin (2006) artikkelissa ”Yhdessä oppimisen iloa” ammattitasolla opiskelevat pianistit kertovat tutkintojen palautteen olevan yleensä vain pitkä lista pelkkiä puutteita, jolloin on vaikea hahmottaa kokonaisuutta itsestään soittajana ja sitä missä asioissa onnistuu ja on hyvä. Helanderin (2006) artikkelissa opiskelijoiden mukaan ryhmätunneilla keskusteleminen ja rennossa ilmapiirissä toisille kappaleiden esittäminen auttavat heitä etsimään rohkeammin erilaisia tulkintatapoja soitostaan ja avartavan kuvaa itsestään soittajana. Parhaimmillaan ryhmä on antamassa yksilölle tukea, joka auttaa jaksamaan eteenpäin (Helander 2006).

4.2 Ryhmässä opitaan sosiaalisia taitoja ja suvaitsevaisuutta

Musiikkiyhdistykset auttavat jäseniä verkostoitumaan. Yhteisössä mahdolliset ennakkoluulot ihmisryhmiä kohtaan heikkenevät ja luottamus ihmisten välillä kasvaa. Yhteiskuntamme nopeasti monikulttuuristuessa musiikkia voidaan erinomaisesti käyttää kulttuurien välisten jännitteiden vähentäjänä. (Louhivuori 2009,20). Kun flyygelin ääreen kokoontuu useampi kuin yksi oppilas, on pianotunneilla jo tutustumisellekin edullisen pienen ryhmäkokonsa puolesta loistava mahdollisuus yhdistää ihmisiä, avartaa näkemyksiä ja näin olla osana lisäämässä suvaitsevaisuutta.

Erityisesti ryhmäopetuksessa mukana olevat musiikkikasvattajat ovat työnsä yhteydessä huomanneet musiikkiharrastuksen sosiaalistavan vaikutuksen. Mikä antaakaan paremmat puitteet sosiaaliselle kasvatukselle kuin yhdessä musisoiminen. Musiikin mahdollisuudet auttaa sosiaalisten verkostojen syntymisessä ja yksilöiden välisten suhteiden luomisessa ovat ilmeiset. (Louhivuori 2009,16.)

Nuoruudessa ystävyydellä ja runsaalla keskinäisellä kommunikaatiolla on merkitystä nuorten sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Ystävyyssuhteilla on myös itsetuntoa vahvistava merkitys. Ystävyyden avulla nuori oppii

ymmärtämään toisia ja näin myös itseään paremmin. (Kauppila 2005,139–141.)

”Mulla oli monta vuotta semmoset oppilaat jotka oli just aina samalla lukioluokalla. He soittivat hyvin usein ihan kuusikätisiä kappaleita, ihan lukioikäiset tytötkin, ja sitten nelikäisiä kahdelle flyygelille sävellettyjä juttuja. Heistä tuli tosi hyvät ystävät. He tapaavat vieläkin toisiaan, vaikka ovat lähteneet opiskelemaan muita ammatteja.”

Musiikkikasvatuksen perusteluna pidetään usein sitä, että musiikkiharrastuksen avulla lapset ja nuoret oppivat tärkeitä sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. Yhteismusisointi edellyttää toisten huomioon ottamista ja yhteisiä pelisääntöjä. Tiivis yhdessäolo ja yhdessä musiikin avulla koetut tunne-elämykset ja muut kokemukset, kuten esiintymiset vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja antavat mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen harjoittamiseen. (Louhivuori 2009, 16.–20.)

4.3 Ryhmässä yhteismusisointitaidot kehittyvät

Ryhmässä soittamisen uskotaan kehittävän taitoa kuunnella toisia ja sopeuttaa oma soitto tai laulu muiden suoritukseen (Louhivuori 2009, 16). Pianon ollessa myös säestysinstrumentti, pianistille hyvät yhteismusisointikyvyt, joihin kuuluu toisen soittajan kuunteleminen ja tarkka seuraaminen, ovat tärkeä ominaisuus.

Yhdessä soittaminen kehittää myös oppilaiden rytminkäsittelytaitoa, sillä yksin soitettaessa on mahdollista virheen sattuessa keskeyttää ja aloittaa alusta, toisin kuin ryhmässä, jolloin pitää pystyä kömmähdyksistä huolimatta jatkamaan. Tällöin pulssin hallitseminen auttaa soittajaa ”putoamasta muiden kyydistä.”

Itsensä ja toisen kuunteleminen ovat arvokkaita taitoja niin yhtyeessä soitettaessa kuin ylipäätään elämässä. Muusikot saattavat jammailla esiintymislavoilla pitkiä aikoja yhdessä improvisoiden. Tällainen vaatii toisen soittajan erityisen tarkkaa kuuntelemista. Se on kahden tai useamman ihmisen välistä vuoropuhelua, jossa jokainen soittaja pääsee osallistumaan keskusteluun ja tuomaan siihen oman panoksensa. Dialogia kehitellään monista aineksista ja

yhteisen sävelen löytämiseksi korvien ja aistien on oltava avoimena. Viime vuosina jammailu-termiä on alettu käyttämään kuvaamassa mitä tahansa luovaa ryhmän vuorovaikutusta tai suoritusta, jossa vapaasti tuotetaan uutta (Husu & Jyrhämä 2006, 139).

Ryhmätunneilla on hyvä mahdollisuus olla kehittämässä oppilaiden yhteistä luovaa toimintaa. Tällaista voi olla esimerkiksi monikäteisesti improvisoiminen. Vapaan säestyksen tunneilla yhdessä muiden pianistien kanssa kuusikäisesti soittaminen ja improvisoiminen toivat omien kokemuksieni mukaan rentoutta perinteisiin opettajan kanssa kahden vietettyihin tunteihin ja kasvattivat ryhmän yhteen kuuluvuutta.

” Ensimmäinen improvisointi alkaa, kun ollaan käyty ihan pari- kolme viikkoa tunnilla. Istutaan porukalla flyygelin ääressä. Sanon esimerkiksi, että mikä hyönteinen siellä voi mennä. Ensin soitetaan yhtä aikaa, että jokainen uskaltaa, sitten sanon kenen vuoro. Soitetaan pelkillä mustilla koskettimilla. Tämä pentatoninen asteikko on maailman helpoin pohja. Se on helpoin tapa aloittaa improvisaatio.”

4.4 Ryhmä auttaa oman musiikki-identiteetin löytämisessä

Soittotaidon oppiminen on pitkä opettajan ja oppilaan yhdessä kulkema taival. Länsimaisen taidemusiikin opetuksen perusmalliksi on vakiintunut yksilön opettaminen tiiviissä opettaja-oppilassuhteessa (Tuovila 2003,60).

Yksilötunneilla opettajan kanssa rakennetaan pitkäjänteisesti usein monien vuosien ajan soittotekniikkaa ja kehitetään musiikin ilmaisua ja teosten tulkintataitoja.

Opettaminen toimii pitkälti mestari-oppipoika -aatteen mukaan, jossa opettaja näyttää oppilaalleen mallia ja ohjaa kädestä pitäen. Tälläkin kolikolla on kaksi eri puolta. Mielestäni yksilöopetus, jossa oppilas saa opettajansa jakamattoman huomion, on suuri etu soitonopiskelussa ja jokainen pianisti tarvitsee taakseen oman mestarinsa - luotettavan ammattilaisen, jonka valvovan silmän alla on turvallista oppia uutta. Toisaalta oppilaan oman musiikkikäsityksen ja itsetunnon

vahvistumista pitäisi tukea enemmän. Tämä ei taas toteudu pelkästään mallista oppimalla.

Soiton oppilaalla on saattanut olla sama opettaja yli kymmenenkin vuotta, jolloin hänestä on voinut muodostua oppilaalle tuki ja turva, mutta myös kaiken osaava mestari, joka ei koskaan epäonnistu tai tee virheitä. Ryhmäopetuksen vahvuutena onkin omaa opettajaa enemmän samalla tasolla olevien soittokavereiden kanssa jaetut kokemukset ja heiltä saatu tuki. Jos oppilas ei harrastuksensa parissa tapaa eikä kuule muita vertaisiaan, on oman osaamisensa määrittely vaikeaa ja synnyttää oppilaassa epävarmuutta murentaen samalla itsearvostusta (Tuovila 2003,172).

Opetettavan asian pitäisi välittyä oppilaalle, ei vain opettajan jäljittelynä, vaan tekemällä soittajalle mahdolliseksi muuntaa omaksuttu omakohtaiseksi (Huhtanen 2004, 188). Ryhmässä omat näkemykset avartuvat muiden erilaisten kokemusten ja tulkintojen avulla. Soittotovereiden kanssa Keskusteleminen auttaa oppilasta itse pohtimaan ja etsimään erilaisia asioita musiikista, ilman opettajan tarjoamaa valmista mallia. Ryhmätunneilla lapset kuuntelevat toisiaan ja oppivat samalla myös oman soiton kriittistä kuuntelua. Huomatessaan erilaisten tulkintojen ja oman persoonansa mukaan tuomisen mahdollisuuden, oppilas alkaa etsiä ja vahvistaa omaa musiikki-identiteettiään. (Helander 2006.)

Ryhmäopetuksen ei kuitenkaan tarvitse sulkea pois mestari-kisälli -suhdetta. Nevamäki-Karri (1999) kirjoittaa artikkelissaan ”Yhdessä oppimisen iloa” mestari-kisälli -suhteen toimivan ryhmässä samalla tavalla kuin henkilökohtaisessakin opetuksessa. Ryhmässäkin opetuksen kulmakiviä on laadukas mallisoittaminen ja yksilötuntien tapaan oppilas pitäisi pystyä ottamaan huomioon kokonaisvaltaisena persoonana.

Ihannetilanteessa oppilaalle annettava aika voidaan jakaa ryhmätunniksi ja henkilökohtaiseksi tunniksi. Kaksi soittotuntia viikossa stimuloi kouluikäisen harjoittelua, eivätkä opitut asiat kerkiä unohtua ennen seuraavaa tapaamista.

4.5 Ryhmä motivoi

Tuovilan (2003) tekemässä tutkimuksessa ilmenee, että suuri osa nuorista pianisteista koki yksinäisyyttä musiikkiopisto-opintojensa aikana. Monet pianistit kaipaavat soittoharrastukseensa lisää sosiaalisia kontakteja ja mahdollisuuksia tutustua paremmin muihin soittajiin. (Tuovila 2003, 171-172.) Sosiaaliset kontaktit vaikuttavat myönteisesti soittoharrastukseen ja hyvä ryhmäilmapiiri saa sitoutumaan harrastukseen paremmin.

Lasten yhteistoiminnan ja keskinäisen avun merkitys on todettu merkittävänä oppimiseen vaikuttavana tekijänä monissa musiikin tutkimuksissa (Tuovila 2003, Kesälä 2005). Tuovilan Tutkimuksessa lasten välinen ystävyys ja heidän jakama apunsa ovat paljastuneet tärkeiksi yhteisten sävellysprosessien ja improvisaation tuotosten laatuun vaikuttaviksi tekijöiksi. (Tuovila 2003,45.) Kesälän (2005) tutkimuksessa taas sosiaalisuuden katsottiin tukevan vahvasti oppilaan motivaatiota soittoharrastuksessa.

”Oppilaan ei tarvitse olla yksin ja voi saada inspiraatiota toisten soitosta, sekä siitä, mitä osaavat että siitä, mitä tekevät huonosti. Syntyy ryhmähenki. Ei tarvitse olla se ainoa pianoa soittava oppilas luokassa tai koko koulussa, vaan saa olla osa piano-oppilaiden ryhmää.”

Ryhmän saumaton yhteistyö on pitkäaikaisen yhteisöllisen ponnistelun huipentuma, jonka saavuttaminen ohjaa ja motivoi toimintaa (Husu & Jyrhämä 2006,140). Ryhmätunneilla koetaan yhdessä sekä ongelmat että elämykset ja yhdessä saavutetut huippukohdat.

Kollektiivinen luovuus sisältää usein erilaisia vaiheita, jossa innostunut yhteistyö ja erilaiset konfliktit seuraavat toisiaan. Myös konflikteja tarvitaan erilaisten näkökulmien yhdistelyyn ja sitä kautta yhteistyön syvenemiseen. (Husu & Jyrhämä 2006,141.)

Toisaalta ei pidä olettaa, että kaikki pianistit haluavat toimia ryhmän ympäröimänä. Yksin musisoiminen voi olla soittajalle hyvinkin positiivinen ja

terapeuttinen tapahtuma. Yksin soittaessa korostuu mahdollisuus rauhassa ja ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä kuunnella itseään ja omia ajatuksiaan ja tunteita. Tällaista yksityisyyden aluetta eivät kaikki välttämättä halua tietoisestikaan jakaa muiden kanssa. (Louhivuori 2009, 168.) Erja Kososen (2001) tekemästä tutkimuksesta, jossa hän on haastatellut 13–15 -vuotiaita nuoria tutkiakseen soittomotiiviteita, ilmenee, että soittotilanne, missä ei ole muita kuulijoita on soittajalle erityisen mieleinen. Silloin soitosta nautiskellaan ja käydään keskustelua oman itsensä kanssa.

5. Ryhmäopetuksen haasteita

Pianonsoiton ryhmäopetus eroaa monin tavoin yksilöopetuksen luonteesta ja opettajan täytyy ottaa aivan uudenlaisia asioita huomioon kuin yksilötunnilla. Monesti ryhmätunneilla opettajalle ei jää aikaa samalla tavoin instrumentin yksilöohjaukseen. Se, että aikaa ei ole riittävästi paneutua yksilöllisiin puutteisiin on ryhmäopetuksessa opettajalle haaste, sillä soitossa ongelmat, kuten erilaiset tekniset instrumentin hallinnan vaikeudet ovat usein hyvin yksilöllisiä ja kappalekohtaisia. Tämän vuoksi tulee usein tilanteita, jolloin yhtä oppilasta neuvottaessa saattavat muut oppilaat joutua odottamaan toimeettomina ja asiaan keskittyminen herpaantuu. Ryhmätunti pitäisikin suunnitella hyvin etukäteen niin, että kaikilla on kokoajan riittävästi mielenkiintoista tekemistä (Nevamäki-karri, 1999).

Suuri haaste on tasoltaan heterogeenisen ryhmän opettaminen, sillä jokaisen oppilaan tulisi saada omaa taitotasoaan vastaavaa opetusta.

”Ryhmädynamiikka menee heikoimman mukaan. Jos yksi ei ole treenannut tai on muita heikompi, pitää mennä hänen ehdoillaan ja se voi estää toisia oppimasta.”

Hyvää oppilastuntemusta ei voi ryhmäopetuksessa liikaa korostaa. Opettajan tulee ottaa huomioon erilaiset oppijat, kuten se, että kaikille oppilaille ryhmäopetus ei toimi samalla tavalla inspiroivana ja mielekkäänä tilanteena. Jos oppilaat ovat hyvin erilaisia luonteeltaan, esimerkiksi jonkun ollessa muita paljon sulkeutuneempi ja ahdistunut ryhmässä työskentelystä, voi se vaikuttaa negatiivisesti koko tuntiin ja opetuksen laatuun.

”Opettajalle on hankalaa, kun pitää huomioida sitä yhtä. Se vie energiaa varsinaisesta opetuksesta ja asiaan keskittymiseltä.”

Opettajalle haasteeksi voi muodostua myös vähemmän motivoituneiden oppilaiden innostaminen ryhmätilanteissa.

”On haastavaa saada ne oppilaat viihtymään ja keskittymään, jotka eivät juuri soita. Se vaatii myös erilaista opetusmetodia kuin yksityisopetus. Opettaja ei voi keskittyä vain sillä hetkellä soittavaan oppilaaseen, vaan otettava opetuksessa koko ryhmä huomioon koko ajan.”

Ryhmätilanteessa opettajan pitää huomioida monta oppilasta kerrallaan yhden sijaan ja pystyä reagoimaan hyvin nopeasti yhtenään muuttuviin tilanteisiin.

”Ryhmätilanne vaatii opettajalta jatkuvaa valppautta. Oppilaille neuvojen jakamista yhteismusisoimisen aikana voisi verrata autolla ajamiseen, jolloin täytyy huomata kaikki ympärillä tapahtuva toiminta ja mukautua vaihtuviin tilanteisiin ”lennosta” samalla pysäyttämättä kokonaan vauhtia ja keskeyttämällä ajamista.”

Hyvä ryhmähenki on ryhmän toimivuuden kannalta erityisen tärkeää. Hyvän hengen luominen ei kuitenkaan aina ole itsestään selvyyttä mahdollisen negatiivisen vertailun ja oppilaiden välisen kilpailun takia.

”Se on ainakin tosi tärkeää, että oppilaiden itsetuntoa vahvistetaan koko ajan. Ei ole mitään järkeä pitää ryhmää, jossa oppilaat koko ajan vertailevat, kuka on paras. Ryhmässä kuten kaikessa soittamisessa on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia ja kokemuksia siitä, että itsekin huomaa edistyvänsä. Valheellisesti kehumisesta ei ole apua, mutta jos oppilas ihan konkreettisesti huomaa itse taitojensa kasvavan, itsetunto kasvaa, eikä haittaa, vaikka joku toinen soittaa vielä paremmin, kun tietää itse olevansa menossa oikeaan suuntaan.”

Haasteena pianonsoiton opettajille on myös ryhmätuntien ohjausta varten puuttuva koulutus. Useimmat pianonsoiton opettajat ovat saaneet opetusta vain yksilötuntien ohjaamiseen ja koulutus ja kokemus ryhmätuntien järjestämiseen puuttuu kokonaan. Nyt opiskellessani vuonna 2010 pianonsoiton opettajaksi tuntuu, että edelleen vahvasti länsimaiseen musiikkiperinteeseen pohjautuvaan koulutukseen kaivattaisiin uudistuksia, jotka johdattelisivat määrätietoisemmin muun muassa ryhmien ammattimaisen opetuksen järjestämiseen sekä erilaisiin musiikin kevyempiin lajeihin, improvisoinnin ja yhteismusisoimisen ohjaukseen.

6 Miksi ryhmäopetusta ei osata hyödyntää täysipainoisesti?

Vaikka opetushallituksen taiteen laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaan (2002) tulee korostaa oppilaiden välisen yhteistyön merkitystä, opettajien haastattelujen perusteella pianonsoiton ryhmäopetus näyttää olevan musiikkiopistoissa edelleen melko satunnaista ja opettajan omasta kiinnostuksesta ja innostuksesta riippuvaa. Tähän saattaa osin vaikuttaa opetussuunnitelmien vaatimien tasosuoritusten tuomat paineet opettajille, sillä ryhmässä on vaikea saavuttaa samanlaista soittimen hallintataitoa kuin yksilöopetuksessa ja tasosuoritusten vaatimaa monipuolista ohjelmistoa. Opettajille omien oppilaiden soittaminen konserteissa ja tutkinnoissa saattaa olla myös ainoa näyttö tehdystä työstä. Tästä syntyy vaarallinen kierre, kun opettaja keskittyy lapsen toiveiden ja lähtökohtien sijasta omiin, ehkä liian suuriin, tavoitteisiinsa ja lasten vanhempien ja kollegoiden odotuksiin. Ryhmäopetuksessa ei ehkä opita riittävän hyvää tekniikkaa, joita vaativampien kappaleiden esittämisessä tarvitaan, vaan saatetaan keskittyä enemmänkin yhteismusisointiin ja vapaaseen säestykseen. Varsinkin pienten oppilaiden kanssa ryhmätunnit voivat olla hyvin leikinomaisia. Tällainen opetus saattaa olla toisille oppilaille riittävää ja täyttää juuri heidän odotuksensa ja toivomuksensa pianonsoiton harrastuksesta. Ihanteena monipuolisten taitojen oppimisen kannalta näyttää olevan se, että oppilaat saisivat sekä yhteismusisointiin keskittyvää ryhmäopetusta, että teknisiin taitoihin puretuvaa yksilöopetusta.

Siihen miksi ryhmäopetus on käynnistynyt hitaasti, saattaa olla syynä myös se, että koulutusta tätä varten ei olla saatu riittävästi. Mielestäni tulevien pianonsoiton opettajien pitäisikin saada enemmän ohjausta ja käytännön kokemusta ryhmäopetuksesta jo opiskeluaikana. Tällöin ei synny liian suurta kynnystä ryhmätuntien käyttämiseen yhtenä opetusmetodina. Ryhmäopetuksen järjestäminen näyttääkin vaativan opettajilta oma-aloitteisuutta ja haasteensietokykyä. Haastatellut opettajat kertovat opettavansa ryhmissä oppilaita, joilta ei vaadita pääsykokeita, eikä opetussuunnitelman tarvitse

seurata tällöin Opetushallituksen laatiman tasosuorituksiin perustuvan musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmaa. Opettajat ovat muodostaneet musiikkiopiston oppilaista myös tilapäisiä ryhmiä, jolloin pianisteille on pidetty ylimääräisiä harjoituksia viikoittaisten tuntien ulkopuolella. Ryhmäopetusta on järjestetty laajentamaan oppilaiden taitoja kutsumalla myös vierailevia opettajia pitämään mestarikursseja. Samoin opettajat ovat halunneet järjestää ylimääräisiä ryhmäkokouksia yksilötuntien lomaan tarkoituksena luoda lisää esiintymistilanteita madaltamaan esiintymiskynnystä sekä lisätä pianoryhmän yhteenkuuluvuutta.

Työssäni on ilmennyt, että pitkään samassa ryhmässä työskennelleet oppilaat ovat onnistuneet luomaan uusia pitkäaikaisiakin ystävyysuhteita. Jos pianotunneilla käydessä on mahdollisuus soiton oppimisen lisäksi tavata samalla ystäviä, motivoi se varmasti myös tunneilla käymistä ja harrastuksen jatkumista. Uskon, että pianonsoiton ryhmäopetuksella on yksilötuntien rinnalla tärkeä merkitys musiikkioppilaitoksissa tuoda yhteen useimmiten yksinään ahertavia pianisteja. Ryhmään kuulumisen ja uusien kaverisuhteiden luominen edesauttavat myös lapsen ja nuoren itsevarmuuden ja itsetunnon kasvamista. Yllättävää oli kuitenkin se, että haastateltavien mielestä harjoittelun määrä ei ollut muuttunut ryhmätuntien myötä. Päinvastoin harjoittelun määrä saattoi jopa laskea. Tämä saattaa johtua siitä, että oppilas ajattelee, ettei hänen tarvitse olla tunnilla yksin antaen jatkuvasti näyttöä opettajalle, vaan odottaa toisten oppilaiden paikkaavan tarvittaessa omia virheitään.

Musiikin oppiminen oppilaslähtöisesti ryhmän tukemana näyttää helpottavan oppimista ja auttavan saavuttamaan hyvää pitkäaikaista musiikkisuhdetta. Ryhmässä soittaminen ja toisten, hyvin eritasoistenkin, oppilaiden kuunteleminen ja yhdessä työskenteleminen monipuolistavat käsitystä pianomusiikista ja auttavat oppilasta hahmottamaan itseään kokonaisvaltaisemmin soittajana. Toisten kuunteleminen laajentaa omaa näkemystä ja tällöin oma musiikki-identiteetti vahvistuu. Tämä vaatii mielestäni kuitenkin sitä, että oppilaalla on hyvä opettajan antama pohja tyyliuunnan mukaiseen soittamiseen ja oikeanlaisen tekniikan hallintaan. Nämä omaksuttuaan oppilas on tarpeeksi kypsä käsittämään, ettei yhtä oikeaa

tulkintaa ole, mutta ymmärtää, mikä on klassisessa musiikissa hyvällä maulla toteutettua soittoa. Oman identiteetin kehittyessä oppilas voi oivaltaa miten hän voi tuoda omaa persoonallisuuttaan enemmän soittoonsa ja minkäläisten teosten tulkitseminen on ominta juuri hänelle.

Ryhmätunneilla on mahdollisuus harjoittaa helposti luovaa toimintaa esimerkiksi yhdessä monikäteisesti improvisoimalla sekä kirjoittamalla ja esittämällä omia sävellyksiä. Toki tällainen toiminta on mahdollista myös yksilötunneilla kahdestaan opettajan kanssa, mutta tällöin ei saavuteta ehkä samalla tavoin yhdessä tekemisen iloa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, kuin oman tasoisten ja ikäisten soittajien kanssa.

Kuten aina opetettaessa, ryhmäopetuksessakin pitää ottaa huomioon oppilaiden erilaisuus. Kaikki eivät varmasti koe ryhmäopetusta yhtä hyödylliseksi. Oppilaat hyötyvät eniten ryhmätunneista, jos viihtyvät ryhmässä ja arvostavat opetusta. Erilaisia opetusmetodeja suunniteltaessa tulisi aina ottaa huomioon erilaiset oppijat ja tarkoin harkita omien opetuskäytänteiden sopivuutta kussakin tilanteessa. Ryhmäopetuskaan ei tuo kaikille samanlaista yhdessä tekemisen iloa, mutta toisaalta sillä voidaan tehdä pianonsoitosta sosiaalisempaa niiden oppilaiden harrastuksesta, jotka kokevat pianonsoiton individualistisen luonteen liian raskaaksi.

Ryhmäopetus ei pitäisi kokonaan korvata yksilöopetusta, sillä laadukkaiden instrumentin hallintataitojen saavuttaminen vaatii runsaasti yksilöllistä ohjausta, johon ei ryhmätunnilla jää riittävästi aikaa. Yksilöopetusta ei tulisi korvata ryhmäopetuksella etenkin ajansäästö- tai talousintresseihin perustuvista syistä. Ryhmäopetusta käyttämällä voitaisiin kuitenkin monipuolistaa pianonsoiton opetusta ja tuoda oppilaille uusia oivalluksia musiikin rajattomista mahdollisuuksista ja maustaa perinteistä yksilöopetusta.

Haastateltujen opettajien pienen määrän johdosta mitään yleispätevää linjausta ei työni pohjalta voi tehdä. Opinnäytetyöni kuitenkin valaisee ryhmäopetuksen erilaisia puolia ja mahdollisuuksia pianonsoiton opetuksessa ja toivottavasti näin onnistuu kannustamaan opettajia viemään pianonsoitonopetusta yhteistominnallisempaan suuntaan.

”Musiikin perusolemus ei ole se, että soitetaan vaan yksin omassa kopissa niin, ettei kukaan kuule. Enemmän porukkaa, helpommin hauska meininki!”

Lähteet

Anttila, M. & Juvonen, A. 2002. Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta. Joensuu University Press Oy.

Hannula, K. & Niskanen, L. 2003–2004. Oppimiskäsityksistä oppimisen ohjaamiseen. Luentomateriaali.

Helander, A. 2006. Sisäistä pianistia etsimässä. Rondo 12, 5, 48.

Hirvonen, A. 2003. Pikkupianisteista ammattilaisiksi. Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. (Elektroninen aineisto.)

Huhtanen, K. 2004. Pianistista soitonopettajaksi. Tarinat naisten kokemusten merkityksellistäjinä. Studia Musica 22. Sibelius-Akatemia. (Elektroninen aineisto.)

Husu, R., Jyrhämä, R. & Atjonen, P. 2006. Suoraa puhetta: kollegiaalisesti opetuksesta ja kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Julkunen, M-L. 1997. Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Helsinki:WSOY.

Kauppila, R, A. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot: Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kesälä, U. 2005. Yksin vai yhdessä? Opettajien kokemuksia ryhmäopetuksen soveltuvuudesta pianonsoiton opiskeluun. Lopputyö, Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatuksen osasto.

Kosonen, E. 2001. Mitä mieltä on pianonsoitossa? 13 – 15-vuotiaiden pianonsoittajien kokemuksia musiikkiharrastuksestaan. Jyväskylän yliopisto.

Lehtinen, J. 2009. Onko pakko puhua aina totta vai kannattaako joskus vaieta? Aamulehti 22.3. 2009, 9.

Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. 2009. Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura-FISME r.y.

Nevamäki- Karri Kirsi-Marja 1999. Yhdessäoppimisen iloa. Rondo 8, 40–44.

Tuovila, A. 2003. Mä soitan ihan omasta ilosta. Pitkittäinen tutkimus 7-13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Studia musica, Sibelius-Akatemia. Espoo: Otamedia

Opetushallitus, 2002. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 12.11.2010.

http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf

Virta, A. 1999. Uudistuva oppimisen arviointi: mahdollisuuksia ja varauksia. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.

Liite 1 Teemahaastattelun kysymykset

Minkälaisia ryhmiä olet opettanut?

- Taustaa opetushistoriasta?

Mitä mahdollisuuksia ryhmätunnit antavat verrattuna yksilötunteihin?

- Mitä ovat ryhmätuntien hyvät puolet verrattuna yksilöopetukseen?
- Minkälaisia asioita on helpompi opettaa ja oppia ryhmässä?
- Mikä on suurin hyöty oppilaille ryhmätunneista?

Ryhmäopetuksen haasteet/ongelmat opettajan näkökulmasta?

Millaiset ryhmät olet huomannut parhaiten toimiviksi?

- Oppilaiden taso ja ikä?
- Sopiva ryhmäkoko?
- Erilaiset oppijat (kuulo, näkö)?

Miten oppilaat ovat suhtautuneet ryhmätunteihin?

- Motivoiko ryhmätunnit oppilaita?
- Onko harjoittelun määrä muuttunut ryhmätuntien myötä, miten?

Minkälainen rooli opettajalla tulisi olla ryhmätunneilla?

- poikkeako yksilötunneista?

Käytätkö opetuksesi pohjalla jotakin tiettyä oppimiskäsitettä?

Toivoisitko enemmän koulutusta ryhmäopetusta varten?